

УДК 330.341.1

П. С. Харів,
к. е. н., доцент кафедри економіки підприємств і корпорацій, ТНЕУ
С. В. Казмірчук,
аспірант кафедри економічної кібернетики, ТДТУ ім. І. Пулюя

ОЦІНКА РІВНЯ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ В ПЕРІОД ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Досліджено стан інноваційно-технологічного розвитку регіонів України в нестабільному середовищі. На основі статистичних даних проведено аналіз основних показників, що відображають інноваційну активність підприємств у промисловості України. Виявлено основні регіональні проблеми, що стримують інноваційний розвиток та запропоновано ряд першочергових заходів, які потрібно вжити для сприяння інноваційній діяльності.

Innovative-technological development status of regions of Ukraine is explored in an unstable environment. On the basis of statistical data the analysis of basic indexes, that represent innovative activity of enterprises in industry of Ukraine is conducted. Basic regional problems, that restrain innovative development and the row of primary measures which are needed to use for the assistance to innovative activity is offered, are exposed.

Ключові слова: інноваційно-технологічний розвиток, регіональна інноваційна діяльність, інноваційна активність підприємств, розвиток технологічних інновацій.

ВСТУП

Забезпечення високих показників соціально-економічного розвитку регіонів можливе за умови розвитку національного виробництва, який в свою чергу напряму залежить від впровадження інноваційно-технологічного розвитку. Тому, в умовах світової фінансової кризи та загострення внутрішніх кризових явищ актуальним завданням регіонального розвитку стає розроблення і забезпечення умов реалізації пріоритетних напрямів інноваційної діяльності. Важливе значення в цьому процесі відіграє інноваційна активність регіонів.

Пасивна реакція державних органів влади, сповільнена реакція менеджерів підприємств усіх форм власності на нові вимоги до діяльності та продукції, що виготовляється, запізнита адаптація до нових умов призводять до негативних економічних наслідків, а також різкого зниження прибутковості власної продукції порівняно з аналогічною конкурентоспроможною [1]. Більшість великих промислових підприємств та організацій регіонів України усвідомила необхідність проведення інноваційної політики і, незважаючи на свій важкий економічний стан, недосконалу законодавчу й нормативно-правову бази з регулювання діяльності в науково-інноваційній сфері, гальмування реформ, невизначеність у період економічної нестабільності проявляє тенденції до посилення своєї інноваційної активності, особливо в галузях товарних та технологічних інновацій.

Дослідження ролі інноваційно-технологічного розвитку в економічній системі регіонів знайшли одне з провідних місць у сучасних працях вітчизняних та зарубіжних економістів. Питання розвитку інноваційної діяльності в Україні та регіонах, подолання її проблемності розглядаються у працях Ю. Бажала, А. Гальчинського, В. Геєця, Н. Гончаро-

вої, Б. Данилишина, М. Долішнього, Е. Зіня, П. Завліна, С. Ілляшенко, Н. Краснокутської, О. Кузьміна, О. Лапко, А. Лисецького, О. Пригожина, В. Семиноженко, М. Туган-Барановського, Р. Фатхутдінова, Л. Федулової, Д. Черваньова, В. Чижової, І. Шумпетера та ін. Незважаючи на таке різноманіття авторів, досить багато важливих питань ще й досі не знайшли свого вирішення. Так, не достатньо чітко визначено особливості інноваційних проектів підприємств регіону, мало уваги приділяється виявленню проблем інноваційно-технологічного розвитку промислових підприємств регіонів та шляхів їх вирішення.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Мета дослідження полягає у системному вивченні та аналізі інноваційно-технологічного розвитку за останні роки в регіональному розрізі та Україні в цілому; у виявленні позитивних та негативних сторін ситуації, що склалася; у удосконаленні науково-методологічних підходів державного регулювання інноваційного розвитку в умовах нестабільності ринкової економіки. Йдеться, в першу чергу, про формування регіональної інноваційної інституційної системи. Виявлення основних проблем, які постають перед промисловими підприємствами регіонів у процесі впровадження інновацій залишаються основним завданням наукових досліджень багатьох українських та закордонних науковців.

РЕЗУЛЬТАТИ

Фінансово-економічна криза, тягар соціально-економічних проблем, гострота регіональних диспропорцій — ці реалії сучасного українського життя викликають необхідність їх подолання, що неможливо без активізації інноваційної діяльності на загальнодержавному і регіональному рівнях.

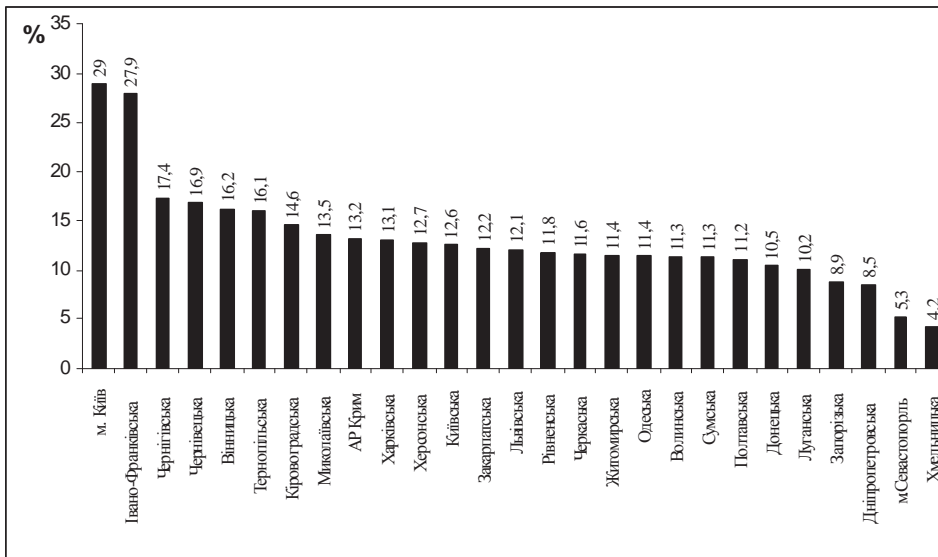

Рис. 1. Частка інноваційно-активних промислових підприємств у загальній кількості промислових підприємств в розрізі регіонів України у 2008 році, % [6]

Інноваційно-технологічний розвиток — це процес функціонування системи "освіта — наука — виробництво", спрямований на перетворення у придатні для промисловості прикладні розробки, що служили б основою для інновацій і наступного перетворення їх на технології, які практично реалізуються з метою забезпечення стійкого економічного зростання [2].

У розвинених країнах за минулі десятиліття відбулася так звана "регіональна революція", яка викликала трансформацію внутрішнього устрою економіки. Зсув акцентів інноваційного розвитку на регіональний рівень став кроком на шляху подолання історичної спеціалізації регіонів, що не завжди сприяє їх сталому розвитку через високі ризики зміни кон'юнктури або кризи. Так, владна еліта Європи почала усвідомлювати, що саме регіони є "двигуном" економічного розвитку, який базується на дослідженнях, техніці та інноваціях. Виникла мережева модель, яка включає автономні взаємозамінні ланки — виробничі комплекси і підприємства, які на основі кооперації утворюють виробничий кластер. Ці регіони не мають жорсткої спеціалізації та здатні до інновацій і галузевої гнучкості, саме їх називають основою сталого розвитку і конкурентоспроможності країни.

Широко відомими прикладами регіонального розвитку в Західній Європі є Баден-Вюртемберг у Німеччині, Емілія-Романья в Італії, Каталонія в Іспанії та ін. Регіональні інноваційні проекти отримують підтримку структурного фонду ЄС в рамках спеціальної програми Regional Programmes of Innovative Action. За межами Європи також є чимало потужних регіональних комплексів: Силіконова Долина в США, провінція Онтаріо в Канаді, Тойота — Сіті в Японії тощо. Міжнародна практика свідчить, якщо у ВВП країни частка інноваційної продукції складає менше 20%, то національна продукція втрачає конкурентоспроможність. Зауважимо, що середньоевропейський показник складає 25—35%, а в Китаї сягнув 40%. В Україні зростання ВВП на основі нових технологій дорівнює лише 0,7% [3].

Незважаючи на тривалий економічний спад 90-х років, Україна зуміла зберегти досить потужний науковий та науково-технічний потенціал, який складає основну базу інноваційного розвитку. Проте, динаміка цього розвитку залишається нестабільною. Кількість інноваційно-активних промислових підприємств, що у 2000 році перевищувала 1,7 тис., так і не може вийти на вже досягнутий рівень [4]. Хоча до

2006 р. включно частка таких підприємств постійно зменшувалася і лише в 2007 р. відновила її зростаюча динаміка, у 2008 р. питома вага підприємств, що займалися інноваціями у цілому по Україні знову зменшилася до 13,0% проти 14,2% у 2007 р.

Заслугує на увагу також зміна регіонів-лідерів за даним показником, до складу яких окрім традиційно м. Києва (29,0% інноваційно-активних підприємств у 2008 р. проти 33,4% у 2007 р.), увійшли Івано-Франківська область (27,9% у 2008 р. проти 30,6% у 2007 р.), Чернігівська область (17,4% у 2008 р. проти 15,5% в 2007 р.), а також Чернівецька, Вінницька, Тернопільська, Кіровоградська, Миколаївська, Харківська області та АР Крим, що мають показник, вищий за середній по Україні (див. рис. 1).

Подібною є ситуація з кількістю промислових підприємств України, що впроваджують інновації. Якщо у 2007 р. їх частка у загальній кількості підприємств зроста порівняно з попереднім роком на 1,5% і становила 11,5%, то в 2008 р. цей показник зменшився до 10,8% підприємств, що впроваджували інновації. Найбільша питома вага промислових підприємств, що впроваджували інновації за регіонами в 2008 р. була відзначена у місті Києві (26,2%), Івано-Франківській (22,1%), Тернопільській (13,1%), Чернігівській (12,0%), Чернівецькій (11,9%), Харківській (11,5%), Кіровоградській (11,2%) областях, що вказує на появу нових лідерів у формуванні інноваційного середовища регіонів.

Втім, процес оновлення технологічної бази промисловості не має стійкої зростаючої динаміки. Хоча в 2008 р. було впроваджено 1647 нових технологічних процесів, що на 16,1% більше, ніж роком раніше, проте значно нижче рівня 2004—2005 рр. (1727 і 1808 нових технологічних процесів відповідно). У той же час на вкрай низькому рівні залишається ситуація щодо впровадження інноваційних видів продукції, кількість якої невпинно зменшується починаючи з 2003 р. Після різкого спаду впровадження інноваційних видів продукції з 22847 найменувань у 2002 р. до 7416 найменувань у 2003 р., зростання так і не відбулося і на кінець 2008 р. було освоєно виробництво 2446 нових видів продукції. Аналіз статистичних даних щодо рівня впровадження інновацій на промислових підприємствах протягом останніх двох років за окремими областями Західного регіону та в цілому по Україні подано в табл. 1 [6].

При оцінці рівня інноваційно-технологічного розвитку регіонів не можна не відмітити Тернопільську область. Розвиток промисловості області в 2008 році свідчить про започаткування процесів якісної трансформації галузі. Основна позитивна тенденція полягає в досягненні високих темпів зростання промислового виробництва. У промисловості Тернопільської області за 2008 рік відповідно до 2007 року отримано зростання обсягів виробництва продукції на 10,4%, тоді як по Україні спостерігаємо спад обсягів виробництва продукції проти попереднього року на 3,1%.

Вжиті за останні два роки організаційні заходи щодо активізації науково-технічної та інноваційної діяльності в Тернопільській області дозволили значно покращити ситуацію в інноваційній сфері.

Так, за даними статистичного спостереження з 2004 р. поступово зростає кількість інноваційно-активних промисло-

вих підприємств. У 2008 р. інноваційною діяльністю займалися 43 промислових підприємства, що удвічі перевищило рівень інноваційної активності підприємств 2006 р. (21 підприємство) і у 1,2 рази — 2007 р. (36 підприємств). З них, 35 промислових підприємств у 2008 р. безпосередньо впроваджували інновації (проти 26 підприємств в 2007 р.), тобто 35 — витрачало кошти на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення, 13 — впроваджували інноваційні процеси, 23 — освоювали виробництво інноваційних видів продукції [5].

34 промислові підприємства Тернопільської області реалізували інноваційну продукцію; 9 підприємств придбали нові технології, в тому числі 3

— устаткування. За видами економічної діяльності найбільш інноваційно-активними були підприємства з виробництва харчових продуктів, напоїв (40%), машинобудування (11,6%), легкої промисловості (16,3%) [5].

Однак, на сьогодні слід визнати недостатньою організаторську роботу Бережанської, Борщівської, Заліщицької, Монастирської та Шумської райдержадміністрацій щодо стимулювання впровадження у виробництво інноваційних технологій, освоєння виробництва нових видів продукції.

Витрати на придбання основних засобів та капітальні витрати, пов'язані з впровадженням інновацій є найбільшим за обсягом напрямком інноваційних витрат у промисловості регіонів. Майже вдвічі зросли обсяги витрат на інноваційну діяльність по Україні порівняно з 2005 — 2006 рр. і на 10,5% проти 2007 р., сума яких у 2008 р. досягла 11994,2 млн грн., з яких:

- 63,9% (7664,8 млн грн.) було спрямовано на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення;
- 8,0% (958,8 млн грн.) — на виконання науково-дослідних розробок силами підприємств (внутрішні НДР);
- 2,37% (284,8 млн грн.) — на придбання результатів НДР інших організацій (зовнішні НДР);
- 3,52% (421,8 млн грн.) — на придбання нових технологій;
- 22,2% (2664,0 млн грн.) — інші витрати [6].

У розрізі регіонів найбільший обсяг інноваційних витрат у 2008 році, як і у 2007 році, припадає на підприємства Донецької (2740368,4 тис. грн.), Луганської (2178970,6 тис. грн.), Дніпропетровської (1355469,9 тис. грн.) областей та м. Києва (1769481,7 тис. грн.). Розподіл загального обсягу інноваційних витрат за напрямками інноваційної діяльності підприємств окремих регіонів Західної України за 2008 рік подано на рис. 2.

Стимування інноваційної діяльності промислових підприємств України пояснюється, насамперед, обмеженою джерелом фінансування, що пов'язано з фінансово-економічною нестабільністю в державі та кризовим станом більшості підприємств, які змушені реалізовувати інноваційні процеси за рахунок власних коштів. Відсутність власних коштів у підприємств для фінансування інновацій доповнюється іншими чинниками — високими кредитними ставками та неспроможністю отримання довготермінових кредитів, теперішнім масовим банкрутством банків. Недостатньо використовуються в Україні непрямі заходи стимулювання впровадження інновацій.

Таблиця 1. Впровадження інновацій на промислових підприємствах протягом 2007—2008 рр. (за окремими регіонами та в цілому по Україні)

Назва регіону	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %		Впроваджено нових технологічних процесів, процесів		у т.ч. маловідходні, ресурсозберігаючі		Впроваджено інноваційних видів продукції, шт.		з них нові види техніки		Питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, %	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Всього по Україні	11,5	10,8	1419	1647	634	680	2526	2446	881	758	6,7	5,9
Тернопільська	9,6	13,1	36	30	12	11	65	89	6	19	5,7	1,4
Івано-Франківська	23,6	22,1	47	35	21	15	69	56	5	7	4,2	5,2
Львівська	9,8	8,5	54	54	31	22	190	138	52	22	6,5	3,1
Чернівецька	12,5	11,9	15	11	11	7	111	79	23	25	13,0	7,1
Закарпатська	7,2	10,2	11	13	8	11	54	22	4	4	1,9	0,3

У всіх регіонах основним джерелом фінансування інноваційних робіт залишаються власні кошти підприємств, питома вага яких в 2008 р. складає 60,6% у загальному обсязі фінансування (у 2007 р. — 73,7%; у 2006 р. — 84,6%; у 2005 р. — 87,7%).

Продовжуючи дослідження стану фінансування інноваційно-технологічного розвитку регіонів, не можна не враховувати використання коштів Державного бюджету, оскільки протягом двох останніх років спостерігається позитивна динаміка поступового зростання в Україні бюджетного фінансування технологічних інновацій (удвічі зросли обсяги порівняно з 2007 р. — 336,9 млн грн. в 2008 р. проти 144,8 млн грн. в 2007 р.). З місцевих бюджетів кошти на інноваційні потреби майже не виділяються (0,1% обсягу фінансування). Практика показує, що іноземний капітал також неспроможний реструктурувати промисловість країни: за рахунок іноземних інвестицій фінансується 1—3% інноваційної діяльності (див. рис. 3).

Шляхом до створення конкурентоспроможної економіки є активне використання наявної науково-технологічної бази у промисловості, тобто тісний зв'язок між науковими досягненнями та впровадженням створених нових технологій у виробництві.

Однак, починаючи з 2005 р. спостерігається негативна тенденція до зменшення кількості наукових організацій і в 2008 р. їх нараховується 1378 одиниць. Якщо ж розглядати динаміку за регіонами, то побачимо, що майже дві третини загальної кількості наукових організацій розташовано в економічно розвинених регіонах: 24,8% — у м. Києві, 15,7% — у Харківській області, 7,2% — у Дніпропетровській, 5,6% — у Львівській, 5,4% — у Донецькій. Частка інших областей у загальній кількості наукових організацій невелика [2]. На прикладі Тернопільської області проведемо аналіз діяльності наукових організацій за 2008 рік у вигляді табл. 2.

Одним із основних факторів інноваційно-технологічного розвитку є підготовка висококваліфікованих наукових кадрів. Щорічно збільшується число кандидатів і докторів наук в економіці України (відповідно 77763 і 13423 осіб в 2008 р.). Вчені України активно співробітничать з іноземними колегами. Щороку кількість їх виїздів на стажування за кордон збільшується на 5%. Але складне соціально-економічне становище призвело до погіршення умов праці фахівців наукової сфери, що і стало причиною виїзду багатьох висококваліфікованих спеціалістів за кордон. Найбільша концентрація висококваліфікованих наукових кадрів за регіонами спосте-

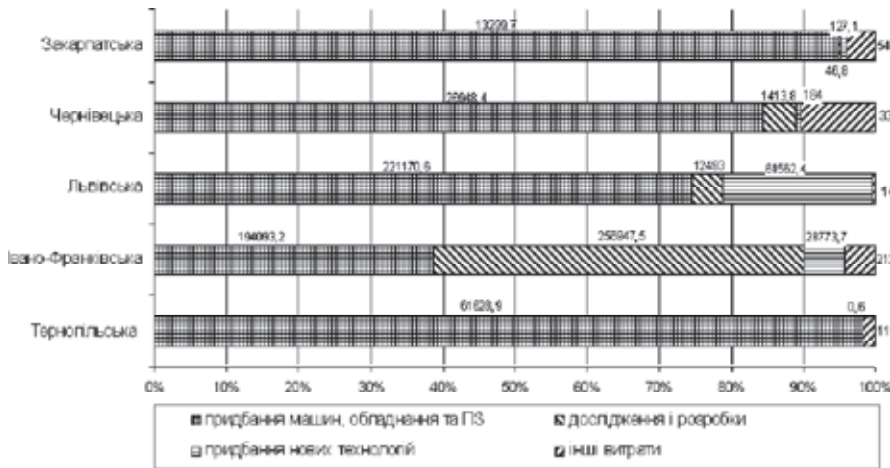

Рис.2. Розподіл інноваційних витрат за напрямками інноваційної діяльності в 2008 році (за окремими регіонами Західної України), тис. грн.

рігається у м. Києві, у Харківській області, у м. Севастополі, у Миколаївській і Запорізькій областях.

Найменші значення цього показника у Хмельницькій, Житомирській, Рівненській, Закарпатській, Волинській і Тернопільській областях.

Ще одне найгостріше питання — формування інженерно-технічних і робочих кадрів. Підготувати кваліфікованого фахівця без тісного контакту з виробництвом неможливо. Кожному навчальному закладу мати власну добре оснащену виробничу базу нереально й економічно недоцільно. У більшості діючих підприємств немає бажання й можливостей займатися адаптацією студентів до виробничих умов, усі хочуть мати готових фахівців. У той же час багато навчальних закладів (особливо із професійної підготовки) мають фахівців і студентів, які могли б виконувати певні роботи, однак позбавлені такої можливості внаслідок відсутності організаційної структури, яка могла б забезпечити виконання робіт відповідно до встановлених норм і правил [7].

Зазначимо, що аналіз інноваційно-технологічної діяльності в регіонах вимагає методологічного та методичного вдоско-

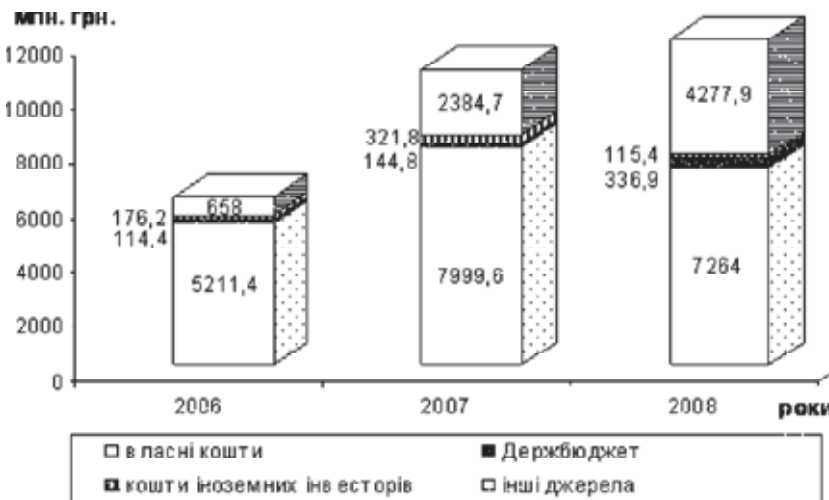

Рис. 3. Розподіл обсягу фінансування інноваційної діяльності в Україні за джерелами фінансування протягом 2006—2008 років, млн грн. [6]

налення, кількісної та якісної оцінки окремих складових інноваційного процесу. До основних елементів ресурсів інноваційного потенціалу, які доцільно кількісно вимірювати, належать кадри, матеріально-технічне оснащення, фінансове та інфор-

маційне забезпечення, організаційно-управлінська структура. Відповідно до рейтингових оцінок інноваційного потенціалу регіонів України перші місця у 2008 р. належали м. Києву, Харківській та Донецькій областям. Найвищий інноваційний потенціал мають м. Київ та Київська область. Незмінними лідерами впродовж п'яти років з деякими варіаціями є Харківська, Донецька та Дніпропетровська області. Середні місця всі ці роки посідають Сумська, Миколаївська, Чернігівська, Запорізька області та АР Крим. Ці регіони мають не дуже високий, проте стабільний інноваційний потенціал. Низький інноваційний потенціал мають Рівненська та Хмельницька області [2].

За результатами дослідження стану інноваційно-технологічного розвитку промислових підприємств регіонів та аналізу статистичних даних Державного комітету статистики України і обласних статистичних управлінь за 2008 рік про стан інноваційної діяльності можна зробити наступні висновки.

ВИСНОВКИ

Побудова механізму розвитку регіональної інноваційної діяльності на сьогодні виступає одним із найбільш пріоритетних національних та регіональних інтересів держави. Фінансова нестабільність та внутрішні кризові явища в Україні обумовили необхідність адаптації інноваційної сфери до радикальних змін в економіці. Розумна інноваційна політика держави може вивести економіку з кризи.

Аналіз показує, що інноваційну діяльність у 2008 році здійснювало лише кожне десяте підприємство, тоді як в розвинутих країнах частка інноваційно-активних підприємств сягає 70 відсотків.

На жаль, брак коштів, слабе фінансування з боку держави наукових розробок, низький технологічний рівень виробничої бази промисловості, відсталість технологічної структури не дають можливості економіці регіонів України розвиватися на власній інноваційно-технологічній основі, коли наукові та дослідно-конструкторські розробки перетворюються на базовий елемент виробництва. Тому в регіонах необхідно створювати відповідні стимулюючі механізми для інвестування в інноваційно-технологічні процеси, у відновлення вітчизняного виробництва, яке здатне створювати конкурентоспроможну продукцію.

Іншими найвагомішими факторами, що перешкоджають здійсненню інновацій є великі витрати на нововведення, високий економічний ризик, недосконалість законодавчої бази, тривалий термін окупності нововведень, відсутність коштів у замовника, нестача інформації про нові технології та ринки збуту, відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами та науковими установами, відсутність кваліфікованого персоналу, відсутність попиту на продукцію, несприйнятливості підприємств до нововведень.

Управління інноваційними процесами в регіонах повин-

Таблиця 2. Основні показники діяльності наукових організацій Тернопільської області за 2008 рік [5]

	2008 рік	у % до 2007 року
1. Кількість наукових організацій, одиниць	14	100,0
2. Чисельність працівників наукових організацій, осіб	423	95,7
3. Загальний обсяг робіт, виконаний з початку року, тис. грн.	17529,9	113,7
у т. ч. виконано власними силами, тис. грн.	17298,9	116,2
з нього обсяг наукових та науково-технічних робіт, тис. грн.	14900,9	111,1
у т. ч. виконано власними силами, тис. грн.	14669,9	113,8
фундаментальні дослідження, тис. грн.	1651,7	92,0
прикладні дослідження, тис. грн.	4894,2	145,9
науково-технічні розробки, тис. грн.	7949,7	106,6
науково-технічні послуги, тис. грн.	405,3	142,4
4. Валові витрати на виконання наукових та науково-технічних робіт, тис. грн.	13945,3	114,8
у т. ч. внутрішні поточні витрати, тис. грн.	13311,3	114,5
витрати на оплату праці, тис. грн.	7670,7	124,8
зовнішні витрати, тис. грн.	292,7	56,3
5. Обсяг фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт, тис. грн.	13652,6	117,5
у т. ч. кошти:		
власні, тис. грн.	1330,1	82,7
держбюджету, тис. грн.	7156,5	126,7
організацій державного сектора, тис. грн.	924,2	125,7
організацій підприємницького сектора, тис. грн.	212,4	24,5
приватних некомерційних організацій, тис. грн.	2370,0	133,0
іноземних джерел, тис. грн.	1167,0	269,7

но ґрунтуватися на вивченні основних проблем інноваційної діяльності — організаційно-економічних відносин у науково-інноваційній сфері, методів активізації інноваційної діяльності, збереженні кадрового потенціалу та забезпеченні конкурентоспроможності підприємств, а також розвитку нових форм інноваційного підприємництва.

Таким чином, принципами нового підходу до управління регіональною інноваційною діяльністю мають виступати:

1. Тісна взаємодія законодавчих органів, виконавчої влади і науково-технічної громадськості в управлінні інноваційною діяльністю; участь науковців у виробленні і прийнятті найважливіших рішень у сфері науки і техніки на всіх рівнях управління.

2. Активне використання ринку в якості ефективного інструменту координації діяльності учасників інноваційного циклу "наукові дослідження, розробки — виробництво — збут — обслуговування"; створення умов для розвитку різноманітних форм підприємництва у сфері науки, виробництва і обороту; гнучке поєднання централізованих і ринкових механізмів регулювання інноваційної діяльності; орієнтація управління на довгострокову перспективу; здійснення крупних структурних зрушень в економіці.

3. Формування ефективного механізму вибору пріоритетних напрямків, та надання їм всебічної організаційно-економічної підтримки. Ключовими елементами цього механізму є установи довготермінового прогнозування науково-технічного розвитку; організація конкурсів проектів в умовах конкуренції альтернативних виробництв; незалежна експертиза проектів і програмної документації; тісна взаємодія органів влади і науково-технічної громадськості в формуванні та реалізації пріоритетів; постійна конкретизація та уточнення пріоритетів.

4. Розробка і застосування механізмів реалізації визначених пріоритетів інноваційної діяльності, що включають прямиї вплив на суб'єкти господарювання через систему державних замовлень, цільових субсидій, грантів, пільгових кредитів, а також непряме стимулювання технічного розвитку виробництва на основі різноманітних податкових і цінових пільг, прискореної амортизації.

5. Активне використання засобів, насамперед, законодавчих актів, як основи для здійснення ефективної державної та регіональної інноваційної політики для забезпечення сприйнятливості економіки до інноваційної діяльності [8].

Проте, успішне здійснення регіональної політики можливе лише за умови врахування особливостей і специфіки регіонів, удосконалення характеру відносин центральних і місцевих державних органів влади, наявності інституцій, здатних проводити постійний моніторинг та аналіз соціально-економічної ситуації з метою своєчасного виявлення проблем та визначення шляхів, форм і методів їх розв'язання, реалізації перспективних проектів розвитку.

Насамкінець слід зазначити, що для підвищення рівня інноваційної культури необхідні: наявність висококваліфікованих педагогів в освітніх установах, доступ до одержання оперативної інформації, залучення студентів до науко-

вих досліджень і розробок. Здійснення цих заходів спричинить внутрішню готовність населення до змін, що приведе до більш швидкого поширення інноваційних продуктів і переходу до їх масового виробництва.

Література:

1. Маслак О.О., Жежуха В.Й., Григоренко О.В. Основні проблеми інноваційної діяльності промислових підприємств регіону // Регіональна економіка. — 2008. — №2. — С. 261—269.
2. Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / За заг. ред. Ю. Г. Рубана. — К.: НІСД, 2008. — 744 с.
3. Підвищення ролі регіонів у випуску високотехнологічної та інноваційної продукції: міжнародний досвід // <http://www.niss.gov.ua/Monitor/november08/5.htm>
4. Інвестиції та інноваційний розвиток, 2008 // Науково-практичний бюлетень Держінвестицій // <http://www.in.gov.ua/>
5. Наукова та інноваційна діяльність за 2008 рік. Статистичний бюлетень / Головне управління статистики в Тернопільській області. — Тернопіль, 2009. — 33 с.
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України // <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Мазніченко В.Г. Проблемні питання, які перешкоджають інноваційній діяльності і можливі шляхи їх вирішення // Луганський обласний Технічний центр з впровадження інновацій // <http://lg.tcvin.snu.edu.ua/>
8. Зінь Е., Валюх А. Механізм розвитку регіональної інноваційної діяльності // Наукові записки АН ВШ України, Вип. 6, 2004. — С. 143—155.
9. Гоменюк М.О. Стратегія управління інноваційною діяльністю на регіональному рівні // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. — Випуск 237: В 6 т. — Т. 1 — Дніпропетровськ: ДНУ, 2008. — С. 111—117.
10. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. — Тернопіль: "Економічна думка", 2003. — 326 с.

Стаття надійшла до редакції 31.07.2009 р.